

Наталя Володимирівна ПОТРИВАЄВА

доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку та оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-9781-6529
E-mail: potrivaeva@mnau.edu.ua

Олексій Миколайович ГАРКУША

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства,
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0001-8170-6299

Аліна Миколаївна ДЕМЧЕНКО

здобувач Харківського національного технічного університету сільського господарства
імені Петра Василенка
ORCID ID: 0000-0001-6947-7024

**СІЛЬСЬКІ ТЕРИТОРІЇ ТА ЇХ МІСЦЕ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА РЕГІОНІВ**

Потриваєва Н.В., Гаркуша О. М., Демченко А.М. Сільські території та їх місце в системі соціально-економічного розвитку держави та регіонів. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. № 4. С. 82–91.

Анотація

Вступ. Дослідження сільських територій є важливою місією у розвитку соціально-економічних систем держави та її територій. Трансформаційні зміни, що відбулися в процесі реформування національної економіки та внаслідок змін адміністративно-територіального устрою країни вимагають визначення місця кожної складової з її територій. Особливого значення потребує дослідження сільських територій, де аграрній галузі належить місце вектору розвитку. Останнє визначає рівень життя населення сільських територій і формує значущу частку і роль в системі соціально-економічного розвитку держави та її регіонів.

Метою даної статті є дослідження теоретико-методологічних засад формування сільських територій та їх місця в системі соціально-економічного розвитку держави та регіонів.

Результати. Дослідження показали, що первинною ланкою, центром сільських територій є сільський населений пункт. Тому ключовими критеріями визначення сільської території є адміністративно-територіальний та самоврядний. Отже, сільською є територія, що знаходиться в межах юрисдикції територіальних громад сільських (селищних) населених пунктів та включає землі сільськогосподарського й несільськогосподарського призначення. Такий підхід має нормативне підґрунтя – Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» і Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Висновки. Важливість сільських територій у соціально-економічному розвитку країни не обмежується соціальним фактором. Адже попри високий потенціал розвитку несільськогосподарських видів діяльності в майбутньому, наразі сільські території є осередком аграрного виробництва, яке є стратегічним сектором національної економіки держави та її регіонів. Аграрна економіка виконує найважливішу функцію у системі забезпечення соціально-економічної стабільності розвитку сільських територій держави та її регіонів.

Ключові слова: сільські території, економічний розвиток, аграрна реформа, сільське господарство, транспортна інфраструктура.

Natalia POTRYVAIEVA

Doctor of Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department
Mykolayiv National Agrarian University

Oleksii GARKUSHA

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Enterprise Economics,
Mykolayiv National Agrarian University

Alina DEMCHENKO

Postgraduate student of Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

**RURAL TERRITORIES AND THEIR PLACE IN THE SYSTEM OF SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT OF THE STATE AND REGIONS**

Potryvaieva N., Garkusha O, Demchenko A. Rural territories and their place in the system of socio-economic development of the state and regions. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2021. Volume 6. № 4, pp. 82–91.

Abstract

Introduction. *The study of rural areas is an important mission in the development of socio-economic systems of the state and its territories. Transformational changes that have taken place in the process of reforming the national economy and as a result of changes in the administrative-territorial structure of the country require the determination of the location of each component of its territories. Of particular importance is the study of rural areas, where the agricultural sector has a place in the vector of development. The latter determines the standard of living of the population of rural areas and forms a significant share and role in the system of socio-economic development of the state and its regions.*

The purpose of this article is to research of theoretical and methodological bases of formation of rural territories and their place in the system of social and economic development of the state and regions.

Results. *Studies have shown that the primary link, the center of rural areas is a rural settlement. Therefore, in our opinion, the key criteria for determining the rural area are administrative-territorial and self-governing. Thus, a rural area is one that is within the jurisdiction of territorial communities of rural (urban) settlements and includes agricultural and non-agricultural lands. This approach has a normative basis – the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" and the Law of Ukraine "On Voluntary Association of Territorial Communities".*

Conclusions. *The importance of rural areas in the socio-economic development of the country is not limited to social factors. After all, despite the high potential for the development of non-agricultural activities in the future, currently rural areas are the center of agricultural production, which is a strategic sector of the national economy. The agrarian economy performs the most important function in the system of ensuring socio-economic stability of rural development of the state and its regions.*

Keywords: *rural areas, economic development, agrarian reform, agriculture, transport infrastructure.*

JEL classification: O18; P25; R11

Вступ

Розвиток уявлень про сільські території та зміст даного поняття відбувається у тісному зв'язку із поглибленням суспільного поділу праці, який є наслідком аграрної реформи. Так, до моменту оформлення приватної власності на землю, коли ще були не до кінця зрозумілими результати радикальної трансформації організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі економіки, переважала виробнича концепція сільських територій. В рамках даної концепції сільські території – це історично сформована в історично визначених межах система сукупність, що поєднує в собі організаційно-територіальну (село, район) і територіально-функціональну приналежність (виробництво, переробка, реалізація) сільськогосподарської продукції. Однак, по мірі просування аграрної економіки до завершального етапу реформування – старту ринку земель сільськогосподарського призначення, стає усе більш зрозумілим, що такий підхід обмежує розуміння справжньої суті змісту поняття «сільські території».

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження теоретико-методологічних засад сільських територій та їх місця в системі соціально-економічного розвитку держави та регіонів. Для досягнення визначеної мети та відповідно до логіки наукового дослідження були поставлені завдання: проаналізувати засади формування критеріїв дослідження сільських територій та їх місця в системі соціально-економічного розвитку держави та регіонів, дослідити шляхи формування критеріїв дослідження рівнів сільських територій та їх місця в системі соціально-економічного розвитку держави та регіонів.

Методика досліджень

Методологічною та теоретичною основами дослідження є економічна теорія, наукові роботи вітчизняних вчених із проблем удосконалення теоретико-методологічних засад сільських територій та їх місця в системі соціально-економічного розвитку держави та регіонів. У процесі дослідження використовувалися такі методи: монографічний, наукової абстракції, спостереження, рядів динаміки, середніх величин, індукції та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження

Видатний український вчений Подолінський С.А. в другій половині ХІХ ст. започаткував фізичну економіку, визначивши баланс накопиченої ендогенної енергії, надходження екзогенної енергії та механізми її накопичення через явища природи і працю людини, за століття наперед визначив еквівалент фізичної та розумової праці [1]. З приводу землеробської праці він зазначає: «... За вдосконаленого господарства земля дає найбільші врожаї саме там, де землеробство існує вже давно... Ось чому ми вважаємо, що маємо право сказати, що правильне землеробство є найліпший представник корисної праці, тобто роботи, що збільшує збереження сонячної енергії на земній поверхні» [2].

Притула Х.М. з цього приводу справедливо зазначає, що донині залишаються дискусійними питання ідентифікації сільської території (що передусім пояснюється незавершеністю адміністративно-територіальної реформи) та її диференціації, а існуюча невизначеність у трактуванні та розумінні ключових питань є перешкодою у формуванні адекватних механізмів регулювання процесів сільського розвитку тощо [3].

На думку Ксьонжик І.В., під терміном «сільські території» необхідно розуміти певну територіальну одиницю, яка розташовується за межею міст і має соціальне, екологічне, гуманітарне інфраструктурне забезпечення; багатофункціональні господарські й несільськогосподарські види діяльності проводяться юридичними та фізичними особами; існує певний уклад життя селян, сформований сторіччями [4]. Схожий підхід знаходимо у Хомюк Н.Л.: «Для визначення категорії «сільські території» необхідно застосовувати міждисциплінарний підхід, що дасть змогу поглибити наукові дослідження з проблематики використання сільських територій, та використати в нормативних документах для розроблення чіткої та науково обґрунтованої стратегії щодо диверсифікованого розвитку цих територій» [5].

Коробенко Р.І. справедливо зазначає, що сучасні підходи до тлумачення поняття «сільські території» можна класифікувати за чотирма ознаками: 1) просторово-територіальними; 2) структурними; 3) адміністративно-правовими; 4) функціонально-господарськими [6].

Дієсперов В.С. вважає, що сільські території з позицій управління їх розвитком – це сільські райони з виділенням кожної місцевої громади. На думку вченого, масштаби сільських територій не слід обмежувати визначеними відповідно до адміністративно-територіального устрою сільськими населеними пунктами. Адже управління та фінансування економічної діяльності нині в основному зосереджено в районних організаціях, тому до сільських територій повинні включатися й селища та міста районного підпорядкування [7]. Аргументом вченого на користь такого висновку є те,

що у селищах міського типу та невеликих містах зберігаються сільгоспідприємства, а аграрна зайнятість, включаючи неформальну, одна з головних.

Булавка О.Г. під сільськими територіями пропонує розуміти історично сформовану в законодавчо визначених межах системну сукупність, що поєднує в собі адміністративно-територіальну (села, селища, сільські й селищні ради) та територіально-функціональну (переважно сільськогосподарське виробництво, переробка продукції й сировини, їх зберігання, реалізація тощо) приналежності щодо створення відповідних умов праці та проживання населення й забезпечення продовольчої безпеки країни [8].

Як справедливо вказує Мармуль Л.О., «сільські території є, передусім, середовищем сталого розвитку, який не обмежується агровиробництвом і життєдіяльністю сільського населення. Тому він як об'єктивний процес, що відбувається в межах відповідної соціально-просторової системи суспільства, не вимірюється виключно показниками аграрного сектору економіки» [9]. А вже поряд із сільськогосподарськими розпочинають існування і розвиток несільськогосподарські види діяльності на територіях, які традиційно називалися сільська місцевість. Найбільш поширеними із них стають: транскордонне співробітництво, оздоровчий, морський та «зелений» туризм, виробництво промислової продукції (будівельні матеріали, лісопродукція), ставкове рибництво тощо.

Розвиток сільських територій має розглядатися у тісній прив'язці до її ресурсного потенціалу [10-13], який може мати відмінний від сільськогосподарського характер. На це ж вказує Сава А.В., зауважуючи, що питання розвитку сільських територій має розглядатися в межах регіональної політики держави [14]. А Дієсперов В.С. зазначає: «Ефективність місцевого самоврядування визначатиметься раціональним використанням усіх ресурсів – природних, людських, матеріальних, фінансових. Для сільської громади визначальний ресурс – сама територія. Сільські займають переважну частину всієї території країни, і цим визначається потенціал українського села» [15].

Підтвердженням таким висновкам є дослідження Газуди Л.М., який наголошує на великому потенціалі транскордонного співробітництва Закарпатської області для розвитку сільських територій регіону. Зокрема вчений вважає: «Активізація транскордонного співробітництва у контексті інтеграції й конвергенції в переддень євроінтеграції України в економічні структури Європейського Союзу потребує відповідних змін методичних підходів до оцінки і розвитку міжрегіональних соціально-економічних взаємодій суб'єктів господарської діяльності на сільських територіях України та суміжних прикордонних країн. Зокрема, в умовах глобалізації економічних процесів постає завдання нарощування регіональних суспільних благ, що набувають ознак транскордонних зовнішніх ефектів» [16]. До ключових сфер, що мають забезпечити нарощування регіональних суспільних благ, Газуда Л.М. відносить транспортну інфраструктуру, житлове будівництво та комунальну інфраструктуру, інформаційну інфраструктуру, туризм тощо.

Куліш І.М. стверджує, що екологічний та сільський туризм мають усі шанси стати одним із найприбутковіших джерел економічної діяльності, він сприятиме створенню робочих місць у сільській місцевості та позитивно вплине на суміжні сфери (готельне господарство, громадське харчування, інфраструктуру), підвищить загальну конкурентоспроможність сільських територій, зокрема тих, де рівень виробництва сільськогосподарської продукції порівняно низький [17].

На перспективність розвитку сільського зеленого туризму як альтернативи зайнятості у сфері сільськогосподарського виробництва вказують також Яковенко А.О. і Гакал Т.О. [18]

Бакун Ю.О., Ксенофонов М.М. і Байдала В.В. вважають за можливе використання понять «сільські території» і «сільська місцевість» як синонімічних, і визнають

доцільним диференційоване відношення до характеристики поняття «сільські території» («сільська місцевість») при підготовці профільних і непрофільних нормативно-правових актів [19]. На відносно обмеженість такого підходу вказує як Лагодієнко В.В. з Боднар О.А. [20], так і Павлов О.І. [21], який зазначає, що оскільки місце – це конкретна точка території, використання терміна «сільська місцевість» як синоніма слова «сільська територія» є виправданим по відношенню до конкретної території (базовий рівень сільських територій). Тому термін «сільська місцевість» доцільно використовувати відносно кожного окремого поселенського симплекса – хутора, села, селища, але не сільських територій як їх сукупності [21].

На роль сільського населеного пункту як головного чинника формування сільської території вказує і Чопенко В.М. Зокрема вчений зазначає: «Первинною ланкою розвитку соціально-демографічної сфери сільських територій є сільський населений пункт... Соціальне становище, самоусвідомлення та світосприйняття жителів як кожного окремого сільського населеного пункту, так і сільських територій у цілому є важливим показником розвитку не лише самого селянства, а й усього суспільства, запорукою процвітання держави» [22]. Такий самий підхід знаходимо у Мельник К.П.: «Сталий розвиток сільських територій має здійснюватися на підставі визначення села як відкритої системи, що об'єднує економічну (виробництво, фінансування, інфраструктура), екологічну (навколишнє середовище, екологічна й техногенна безпека) системи, а також суспільство (соціальний захист сільського населення, доступність освіти та медицини, поліпшення житлових умов)» [23].

Ми погоджуємося з твердженнями науковців, які вважають, що первинною ланкою, центром сільських територій є сільський населений пункт. Тому, на нашу думку, ключовими критеріями визначення сільської території є адміністративно-територіальний та самоврядний. Отже, *сільською є територія*, що знаходиться в межах юрисдикції територіальних громад сільських (селищних) населених пунктів та включає землі сільськогосподарського й несільськогосподарського призначення. Такий підхід має нормативне підґрунтя – Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [24] і Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [25].

У Статті 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр; територія територіальної громади – нерозривна територія, в межах якої територіальна громада здійснює свої повноваження щодо вирішення питань місцевого значення відповідно до Конституції і законів України як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

У Статті 1 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» регулюються відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад. А Статтею 3 визначено, що: п.1. Суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст; п. 2. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, - селищною, центром якої визначено село, - сільською.

Сільські території є виключно важливими для соціально-економічного розвитку країни. Це обумовлено їх ресурсним потенціалом. Як зазначають Ходаківська О.В і Кононенко О.М., «збалансований розвиток сільської території – це процес поліпшення рівня та якості життя сільського населення, що, у свою чергу, сприяє урізноманітненню видів аграрної і позааграрної діяльності, продуктивній зайнятості, диверсифікації доходів сільських домогосподарств та наповненню бюджетів місцевих громад,

соціальної захищеності мешканців, сучасному інфраструктурному розвитку поселенської мережі, збереженню і підвищенню родючості ґрунтів, захисту ландшафтів та біологічного різноманіття» [26]. Натомість інші автори зазначають, що фінансова достатність органів місцевого самоврядування та їхня ефективна діяльність щодо соціального розвитку сільських територій є важливою передумовою подолання соціальної кризи на селі й економічного піднесення держави та її регіонів [27].

Так, станом на початок 2021 р. в Україні проживало 12628,8 тис. осіб сільського населення, або 30,4% від загальної чисельності [28]. Це вище від середнього значення аналогічного показника для ЄС (рис. 1).

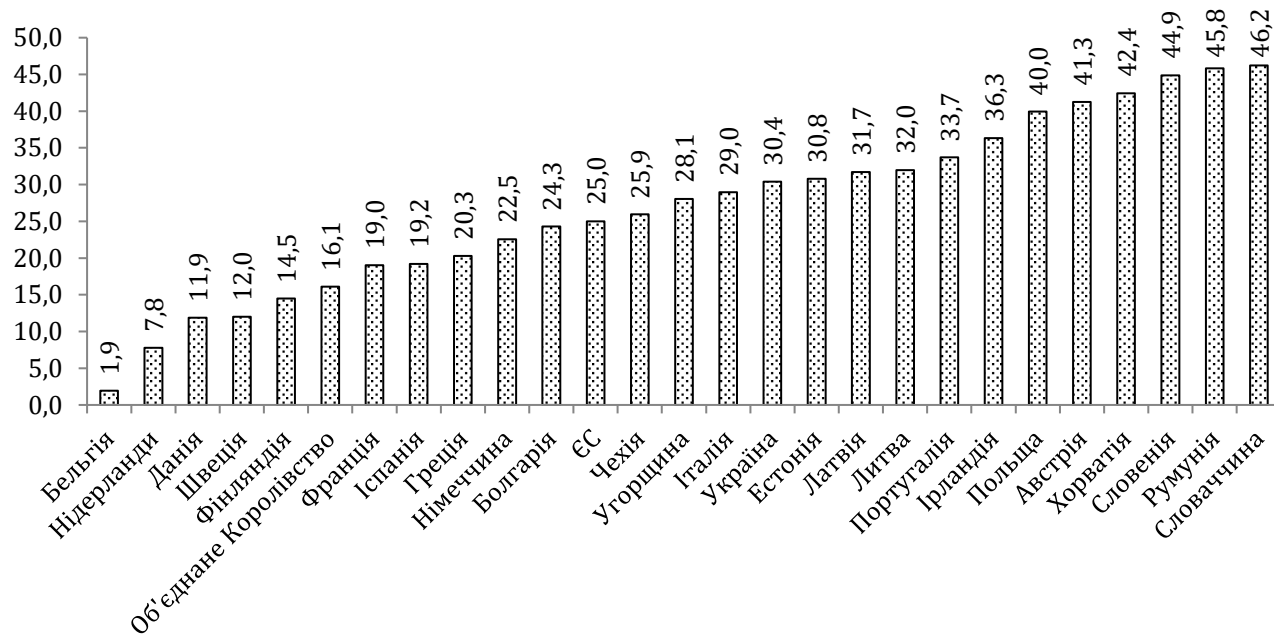

Рис. 1. Частка сільського населення в загальній структурі населення України та деяких європейських країн, %*

*побудовано автором за даними [29]

Зважаючи на такий факт, розвиток сільських територій України – це, насамперед, розвиток більш ніж третини населення країни. Отже, забезпечення стійкого розвитку сільських територій має належати до пріоритетних напрямів державної політики.

Важливість сільських територій у соціально-економічному розвитку країни не обмежується соціальним фактором. Адже попри високий потенціал розвитку несільськогосподарських видів діяльності в майбутньому, наразі сільські території є осередком аграрного виробництва, яке є стратегічним сектором національної економіки. Аграрна економіка виконує три важливих функції у системі забезпечення соціально-економічної стабільності.

Перша. Аграрна економіка є основою продовольчої безпеки країни. Наприклад, Мудрак Р.П. і Нижник І.О. зазначають: «... Таким чином зв'язок між розвитком сільських територій та продовольчою безпекою країни стає очевидним – достатні обсяги виробництва продовольчої сільськогосподарської сировини є фундаментальною основою фізичної доступності продовольства та умовою захисту продовольчих інтересів вітчизняних домогосподарств» [30]. Так само однозначним є висновок Куліша І.М.: «Нинішня політика розвитку сільських територій провідних країн світу як невід'ємна частина політики продовольчої безпеки спрямовується на всебічну інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва і створення сприятливих умов життя на сільських територіях, для чого активно використовуються досягнення науки і техніки» [31]. Аналогічної думки Бойко В.В.: «Сільські території України володіють значним природно-ресурсним потенціалом, ефективність реалізації якого визначає не лише

збалансованість просторово-регіонального розвитку, раціональність поєднання економічної, соціальної та екологічної сфер країни, рівень добробуту сільського населення, але й параметри продовольчої безпеки держави, забезпечення якої є стратегічним пріоритетом безпекової політики» [32]. На тісний зв'язок розвитку сільських територій і рівень продовольчої безпеки вказує Довгаль О.В. [33].

Друга. Вітчизняне сільське господарство пом'якшує дію кризових факторів, слугуючи своєрідним буфером у забезпеченні економічної стабільності (рис. 2).

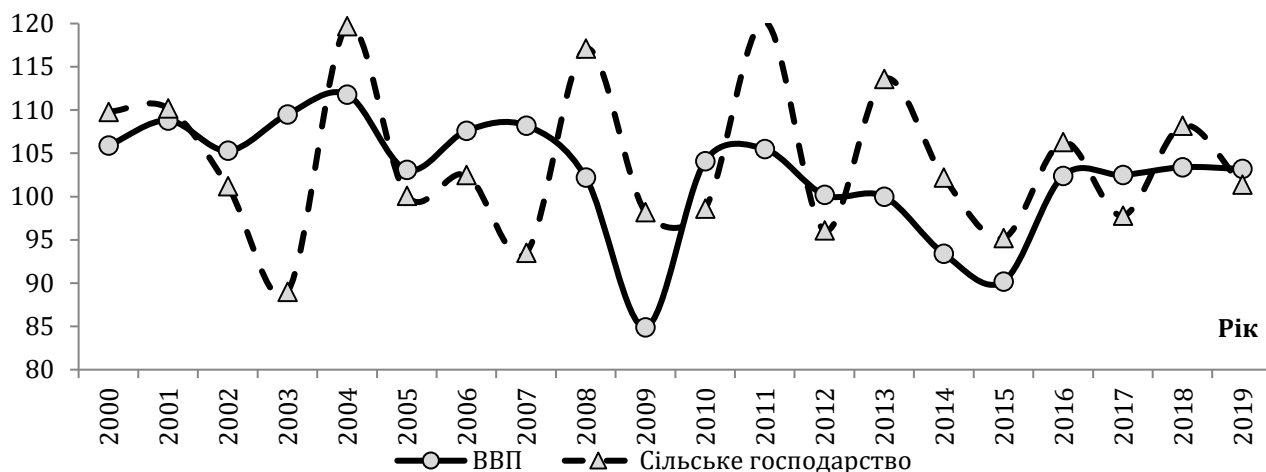

Рис. 2. Індеси фізичного обсягу виробництва ВВП і сільськогосподарської продукції, у % до попереднього року*

** побудовано автором за даними [34, 35]*

Як бачимо, після закінчення трансформаційної кризи 1991-1999 рр. сільське господарство демонструє вищі темпи економічного зростання порівняно із ВВП: для сільського господарства розрахований середньорічний показник зростання становить 103,7%, для ВВП – 102,4%. В результаті, за період 2000-2019 рр. загальний приріст виробництва сільськогосподарської продукції (базисний індекс) – 2,27 рази, для ВВП – 1,7.

Третє. Вітчизняне агропродовольче виробництво забезпечує найбільше та стабільне надходження валютної виручки від товарного експорту. В 2020 р. відповідна частка агропродовольчої продукції склала 45,1%, збільшившись за рік на 0,9 п.п., встановивши історичний рекорд (рис. 3).

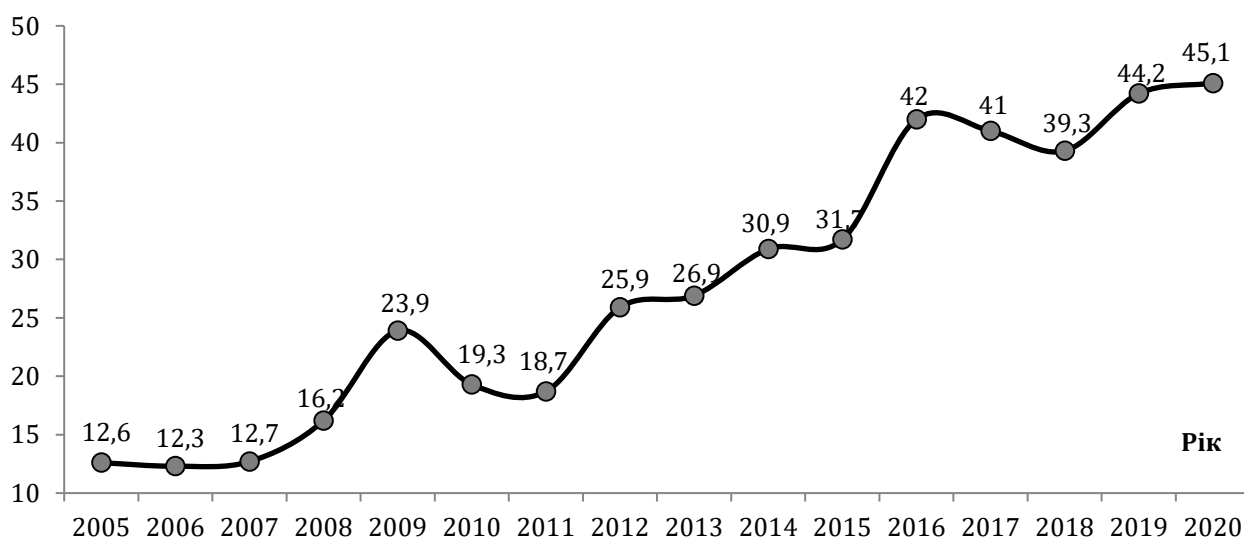

Рис. 3. Частка агропродовольчої продукції в структурі валютної виручки від товарного експорту, %*

** побудовано автором за даними [36]*

Як бачимо, сільське господарство та сільські території як головний ареал його просторової локації відіграють незамінну роль у забезпеченні національного соціально-економічного розвитку держави та її регіонів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Дослідження показали, що первинною ланкою, центром сільських територій є сільський населений пункт. Тому, на нашу думку, ключовими критеріями визначення сільської території є адміністративно-територіальний та самоврядний. Отже, сільською є територія, що знаходиться в межах юрисдикції територіальних громад сільських (селищних) населених пунктів та включає землі сільськогосподарського й несільськогосподарського призначення. Такий підхід має нормативне підґрунтя – Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» і Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Важливість сільських територій у соціально-економічному розвитку країни та її регіонів не обмежується соціальним фактором. Адже попри високий потенціал розвитку несільськогосподарських видів діяльності в майбутньому, наразі сільські території є осередком аграрного виробництва, яке є стратегічним сектором національної економіки. Аграрна економіка виконує три важливих функції у системі забезпечення соціально-економічної стабільності.

Список літератури

1. Подолинський С. А. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Подолинський_Сергій_Андрійович
2. Подолинський С. А. Вибрані твори / [упоряд. Л. Я. Корнійчук]. К.: КНЕУ, 2000. 328 с.
3. Притула Х.М. Класифікація сільських територій у контексті формування пріоритетів їх розвитку: регіональні акценти. *Економіка АПК*. 2013. №9. С. 71-78.
4. Ксьонжик І.В. Соціально-економічний розвиток сільських територій як об'єкт інфраструктурного забезпечення. *Економіка АПК*. 2014. №10. С. 60-65.
5. Хомюк Н.Л. Особливості формування категорії «сільські території». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 17. частина 2. С. 117-120. Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_2_2018ua/28.pdf
6. Коробенко Р.І. Генезис поняття «сільські території» та його сутність. *Економіка АПК*. 2017. №3. С. 92-96.
7. Дієсперов В.С. Сільські території як об'єкти організації економічної діяльності. *Економіка АПК*. 2014. №5. С. 56-64.
8. Булавка О.Г. Теоретико-методичні та організаційні основи розвитку сільських територій. *Економіка АПК*, 2016. №6. С. 104-109.
9. Мармуль Л.О. Методичні підходи до розвитку сільських територій на засадах децентралізації. *Економіка АПК*. 2016, №7. С. 80-86.
10. Лагодієнко В.В. Розвиток агропромислового виробництва: регіональні особливості. Львів: ІРД НАН України. 2007. 292 с.
11. Залізко В.Д. Шляхи підвищення ефективності виробничих ресурсів сільського господарства України у контексті зміцнення економічної безпеки. *Економіка АПК*. 2014. №10. С. 19-26.
12. Терещенко С.І. Вплив природно-ресурсного потенціалу на рівень розвитку аграрного сектору регіону. *Економіка АПК*. 2014. №2. С. 50-57.
13. Саблук П.Т. Наукові агроекономічні дослідження в інтересах активізації росту АПВ і сільських територій. *Економіка АПК*. 2017, №5. С. 19-23.
14. Сава А.П. Нормативно-правове забезпечення управління розвитком сільських територій. *Економіка АПК*. 2018. №6. С. 87-93.
15. Дієсперов В.С. Сільські громади та адміністративно-територіальна реформа. *Економіка АПК*. 2015. №1. С. 56-63.
16. Газуда Л.М. Активізація транскордонного співробітництва сільських територій у контексті процесів інтеграції. *Економіка АПК*. 2015. №12. С. 77-87.
17. Куліш І.М. Екологічний туризм як чинник розвитку сільських територій України. *Економіка АПК*. 2013. №2. С. 80-85.
18. Yakovenko A.O., Gakal T.O. Infrastructural support for the development of domestic green tourism enterprises. *Економіка АПК*. 2020. №3. С. 65-71.

19. Бакун Ю.О., Ксенофонов М.М., Байдала В.В. Сільські території як об'єкт управління у контексті їхньої нормативно-правової інтерпретації. *Економіка АПК*. 2019. №8. С. 79-87.
20. Лагодієнко В.В., Боднар О.А. Вплив соціально-економічного розвитку села на рівень життя сільського населення регіону. *Економіст*. 2012. № 2. С. 50-51. http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2012_2_18.
21. Павлов О.І. Теоретико-методологічні засади сучасної парадигми управління сільськими територіями. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/region/05poiust.pdf>
22. Чопенко В.М. Знелюднення сільських територій України в умовах соціально-демографічної кризи. *Економіка АПК*. 2016. №1. С. 63-70.
23. Мельник К.П. Застосування рамкового методу трансформації методології аудиту для забезпечення сталого розвитку сільських територій. *Економіка АПК*. 2020. №1. С. 98-108.
24. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 163-XIV від 06.10.98. Відомості Верховної Ради (ВВР). 1997. №24. С. 170.
25. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» №676-VIII від 04.09.2015. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. №13. С. 91.
26. Ходаківська О.В., Кононенко О.М. Еволюція економічних теорій сталого сільського розвитку. *Економіка АПК*, 2020. №10. С. 49-61.
27. Лагодієнко В.В., Лагодієнко Н.В. Депопуляція сільських територій та мотивація найманих працівників у сфері сільськогосподарського виробництва України. *Бізнес-Навігатор*. 2019. №5-1(54). С. 54-62.
28. Населення (1990-2020) URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ds/nas_rik/nas_90-2020.xlsx
29. Rural population (% of total population). URL: <https://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?downloadformat=excel>
30. Мудрак Р. П., Нижник І. О. Розвиток сільських територій та продовольча безпека держави. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2019. Випуск 94. Частина 2. С. 131-140. DOI 10.31395/2415-8240-2019-94-2-131-140
31. Куліш І.М. Продовольча безпека в системі пріоритетів економічної політики держави: глобальний вимір. *Регіональна економіка*. 2015. №4. С. 177-185.
32. Бойко В.В. Шляхи підвищення ефективності реалізації потенціалу сільських територій в контексті зміцнення продовольчої безпеки держави. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2017. № 6. С. 117-123.
33. Лагодієнко В.В., Довгаль О. В. Теоретико-методологічні підходи дослідження сільських територій. *Економіка і фінанси*. № 13. 2018. С. 50-61.
34. Валовий внутрішній продукт (1990-2019) (2016=100) URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/vvp/vvp_rik/vvp_rik90-19.xlsx
35. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2019 рік. К.: Державна служба статистики України. 230 с.
36. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt/tsztt_u/arh_tsztt2021_u.html

References

1. Podolinsky, S.A. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Podolyns'kyj_Serhij_Andriyovych
2. Podolyns'kyj, S. A. (2000). *Vybrani tvory*. [Selected works]. [uporiad. Kornijchuk, L. Ya.]. KNEU. Kyiv. Ukraine.
3. Prytula, Kh.M. (2013). «Classification of rural areas in the context of forming their development priorities: regional highlights». *Економіка АПК*. №9, pp. 71-78.
4. Ks'onzhuk, I.V. (2014). «Socio-economic development of rural areas as an object of infrastructure». *Економіка АПК*. №10, pp. 60-65.
5. Khomiuk, N.L. (2018). «Features of the formation of the category "rural areas"». *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. Issue 17. Part 2, pp. 117-120. Available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_2_2018ua/28.pdf
6. Korobenko, R.I. (2017). «The genesis of the concept of "rural areas" and its essence.». *Економіка АПК*. №3, pp. 92-96.
7. Diiesperov, V.S. (2014). «Rural areas as objects of economic activity». *Економіка АПК*. №5, pp. 56-64.
8. Bulavka, O.H. (2016). «Theoretical and methodological and organizational foundations of rural development». *Економіка АПК*. №6, pp. 104-109.
9. Marmul', L.O. (2016). «Methodical approaches to the development of rural areas on the basis of decentralization». *Економіка АПК*. №7, pp. 80-86.
10. Lahodiienko, V.V. (2007). *Rozvytok ahropromyslovoho vyrobnytstva: rehional'ni osoblyvosti*. [Development of agro-industrial production: regional features]. IRD NAN Ukrainy. Lviv. Ukraine.

11. Zalizko, V.D. (2014). «Ways to increase the efficiency of agricultural production resources of Ukraine in the context of strengthening economic security». *Ekonomika APK*. №10, pp. 19-26.
12. Tereschenko, S.I. (2014). «The impact of natural resource potential on the level of development of the agricultural sector of the region». *Ekonomika APK*. №2, pp. 50-57.
13. Sabluk, P.T. (2017). «Scientific agro-economic research in the interests of intensifying the growth of APV and rural areas». *Ekonomika APK*. №5, pp. 19-23.
14. Sava, A.P. (2018). «Regulatory and legal support of rural development management». *Ekonomika APK*. №6, pp. 87-93.
15. Diiesperov, V.S. (2015). «Rural communities and administrative-territorial reform». *Ekonomika APK*. №1., pp. 56-63.
16. Hazuda, L.M. (2015). «Intensification of cross-border cooperation in rural areas in the context of integration processes». *Ekonomika APK*. №12, pp. 77-87.
17. Kulish, I.M. (2013). «Ecological tourism as a factor in the development of rural areas of Ukraine». *Ekonomika APK*. №2, pp. 80-85.
18. Yakovenko, A.O., Gakal, T.O. (2020). Infrastructural support for the development of domestic green tourism enterprises. *Ekonomika APK*. №3, pp. 65-71.
19. Bakun, Yu.O., Ksenofontov, M.M., Bajdala, V.V. (2019). «Baidala VV Rural areas as an object of management in the context of their legal interpretation». *Ekonomika APK*. №8, pp. 79-87.
20. Lahodiienko, V.V., Bodnar, O.A. (2012). «The impact of socio-economic development of the village on the living standards of the rural population of the region». *Ekonomist*. № 2, pp. 50-51. http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2012_2_18.
21. Pavlov, O.I. *Teoretyko-metodolohichni zasady suchasnoi paradyhmy upravlinnia sil's'kymy terytoriiamy*. [Theoretical and methodological principles of the modern paradigm of rural management]. Available at: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/region/05poiust.pdf>
22. Chopenko, V.M. (2016). «Depopulation of rural areas of Ukraine in the socio-demographic crisis». *Ekonomika APK*. №1, pp. 63-70.
23. Mel'nyk, K.P. (2020). «Application of the framework method of transformation of audit methodology to ensure sustainable development of rural areas». *Ekonomika APK*. №1, pp. 98-108.
24. Zakon Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini». (1997). [Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine"]. 163-XIV dated 06.10.98. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*. [Information of the Verkhovna Rada (VVR)]. №24. P. 170.
25. Zakon Ukrainy «Pro dobrovil'ne ob'iednannia terytorial'nykh hromad». (2015). [Law of Ukraine "On Voluntary Association of Territorial Communities"]. №676-VIII dated 04.09.2015. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*. [Information of the Verkhovna Rada (VVR)]. №13. S. 91.
26. Khodakivs'ka, O.V., Kononenko, O.M. (2020). «Evolution of economic theories of sustainable rural development». *Ekonomika APK*. №10, pp. 49-61.
27. Lahodiienko, V.V., Lahodiienko, N.V. (2019). «Depopulation of rural areas and motivation of employees in the field of agricultural production of Ukraine». *Biznes-Navihator*. №5-1(54), pp. 54-62.
28. Naseleattia (1990-2020). [Population (1990-2020)]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ds/nas_rik/nas_90-2020.xlsx
29. Rural population (% of total population). Available at: <https://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?downloadformat=excel>
30. Mudrak, R. P., Nyzhnyk, I. O. (2019). «Development of rural areas and food security of the state». *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho natsional'noho universytetu sadivnytstva*. Issue 94. Part 2, pp. 131-140. DOI 10.31395/2415-8240-2019-94-2-131-140
31. Kulish, I.M. (2015). «Food security in the system of priorities of economic policy of the state: the global dimension». *Rehional'na ekonomika*. №4, pp. 177-185.
32. Bojko, V.V. (2017). «Ways to increase the efficiency of realizing the potential of rural areas in the context of strengthening the food security of the state». *BIZNESINFORM*. № 6, pp. 117-123.
33. Lahodiienko, V.V., Dovhal', O. V. (2018). «Theoretical and methodological approaches to the study of rural areas». *Ekonomika i finansy*. № 13, pp. 50-61.
34. Valovyy vnutrishnij produkt (1990-2019) (2016=100). [Gross domestic product (1990-2019)]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/vvp/vvp_rik/vvp_rik90-19.xlsx
35. *Statystychnyj zbirnyk «Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy» za 2019 rik*. (2000). [Statistical collection "Agriculture of Ukraine" for 2019]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv. Ukraine.
36. *Tovarna struktura zovnishn'oi torhivli Ukrainy*. [Commodity structure of Ukraine's foreign trade]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt/tsztt_u/arh_tsztt2021_u.html

Стаття надійшла до редакції 08.10.2021 р.